

ต้นน้ำลำธารและแหล่งน้ำ

จังหวัดภูเก็ต มีทั้งแหล่งน้ำผิวดินและแหล่งน้ำใต้ดิน แหล่งน้ำผิวดิน ได้แก่ อ่างเก็บน้ำบางวาด ชุมเหมือง น้ำตก และลำธาร แหล่งน้ำใต้ดิน ได้แก่ บ่อน้ำ น้ำตื้น และน้ำบาดาลแหล่งน้ำธรรมชาติ

ย จังหวัดภูเก็ตไม่มีแหล่งน้ำที่เป็นแม่น้ำสายใหญ่ มีเฉพาะแหล่งน้ำธรรมชาติที่เป็นคลองและธารน้ำสายเล็กทั่วไป แต่เป็นสายสั้น ๆ มีจำนวนย ๑๑๘ สาย ไหลลงสู่ที่ราบด้านตะวันตกย ๕๕ย สาย และไหลลงสู่ที่ราบด้านตะวันออกและทิศใต้ ๖๓ สายย ย ย ย ย ย ย ลำคลองที่สำคัญมีดังนี้

๑. คลองบางใหญ่ เป็นคลองธรรมชาติ มีต้นกำเนิดจากคลองบางทองและคลองเกิดไฮ้ไหลผ่านเทศบาลเมืองภูเก็ต และไหลลงสู่ทะเลด้านทิศตะวันออกที่อ่าวภูเก็ต มีความยาวประมาณย ๘,๐๐๐ เมตร คลองบางลาย เป็นคลองธรรมชาติไหลผ่านเขตสุขาภิบาลป่าตอง ไหลลงสู่ทะเลด้านทิศตะวันตกที่อ่าวป่าตองย ในเขตอำเภอกะทู้
๒. คลองท่าเรือย เป็นคลองธรรมชาติ ต้นกำเนิดจากคลองเกาะแก้วย คลองบางเหนียวและคลองน้ำกุยย ไหลลงสู่ทะเลด้านตะวันออกที่อ่าวท่าเรือในเขตอำเภอถลาง
๓. คลองบางโรงย เป็นคลองธรรมชาติย มีต้นกำเนิดจากบ้านชุมและไหลลงสู่ทะเลทางทิศตะวันออกที่อ่าวบางโรงย ในเขตอำเภอถลาง มีความยาวย ๔,๘๐๐ย เมตร
๔. คลองท่ามะพร้าวย เป็นคลองธรรมชาติมีต้นกำเนิดจากเทือกเขาย ย ตาเกลี้ยงไหลผ่านบ้านเมืองใหม่ย ลงสู่ทะเลทิศตะวันออกเฉียงเหนือที่ย ย ย อ่าวมะพร้าว ในเขตอำเภอถลางย ความยาวย ๗,๒๐๐ เมตร
๕. คลองบ้านหยาดย เป็นคลองธรรมชาติมี ต้นกำเนิดจากเขาบางตุก และต่อจากคลองสวนมะพร้าวไหลผ่านบ้านด่านหยาด และลงสู่ทะเลทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือที่คลองท่าหนูย ช่องแคบย ย ปากพระย ในเขตอำเภอถลางย มีความยาวย ๔,๗๕๐ย เมตร
๖. คลองพมาหลุยย เป็นคลองธรรมชาติมีต้นกำเนิดจากคลองเล็กย ๆ ย ๒ย คลองที่ไหลผ่านเขตบ้านสาครและบ้านในยาง ไหลลงสู่ทะเลทางด้านทิศตะวันตกที่อ่าวทุ่งหนูย ในเขตอำเภอถลาง
๗. คลองกมลายย เป็นคลองธรรมชาติมีต้นน้ำกำเนิดจากเทือกเขาภูเก็ตย ไหลผ่านเขตบ้านย ย ย ย ย บางหวายย และไหลลงสู่ทะเลทางทิศตะวันตกที่อ่าวกมลาย ในเขตอำเภอกะทู้ย มีความยาวย ๓,๗๕๐ย เมตร
๘. คลองโคกโดนดย มีต้นกำเนิดจากเขากระบอกและต่อจากคลองกะทะไหลผ่านเขตบ้านโคกโดนด และไหลลงสู่ทะเลทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ที่อ่าวฉลองย ในเขตอำเภอเมืองภูเก็ต

ย นอกจากนี้ มีชื่อคลองอื่น ๆ อีก คือ

- กะลาย เป็นคลองในตำบลเชิงทะเล ไหลต่อจากคลองพังไปออกอู่ตะเภา ยาว ๒ กิโลเมตร
- เกิดไฮ้ เป็นคลอง ยาว ๗,๖๕๐ เมตรย ไหลจากเขาเกิดหนีไปต่อเป็นคลองบางใหญ่
- เกาะแก้วย เป็นคลอง ยาว ๗,๙๐๐ เมตร ไหลจากเขาพระแทวไปต่อเป็นคลองท่าเรือ
- ฉลองย เป็นคลอง ไหลจากบ้านตีนเขาและบ้านบ่อแร่ในตำบลฉลอง ไปออกอ่าวฉลอง ยาว ๔,๐๕๐ เมตร
- ช่างฉันทหลุย เป็นคลอง ไหลจากเขาพันธุรัตน์ไปออกอ่าวท่าเรือ ยาว ๓,๓๐๐ เมตร
- ต้นยางย เป็นคลอง ไหลจากเขาพระแทวไปจดคลองบางโรง ยาว ๔,๖๐๐ เมตร
- ถลางย เป็นคลอง ไหลจากเขาพาราไปจดคลองพัง ยาว ๘,๐๕๐ เมตร
- ท่ามะพร้าวย เป็นคลอง ไหลจากเขาตาเกลี้ยงไปออกอ่าวท่ามะพร้าว ยาว ๗,๒๐๐ เมตร
- ท่าเรือย เป็นคลอง ไหลต่อจากคลองวูวกับคลองบางเหนียวดำ ไปออกอ่าวท่าเรือ ยาว ๘,๗๕๐ เมตร
- บางโจย เป็นคลอง ไหลจากเขาเกิดหนีไปต่อคลองพัง ยาว ๗,๘๐๐ เมตร
- บางทรายย เป็นคลองย ไหลจากเขาพระแทวไปออกอ่าวท่าเรือ ยาว ๔,๕๐๐ เมตร
- บางทองใต้ย เป็นคลอง ไหลจากเขาไม้เท้าสิบสองและเขาค้อไปลงคลองเกิดไฮ้ ยาว ๕,๕๐๐ เมตร
- บางทองเหนือย เป็นคลองย ย ไหลจากเขาไม้เท้าสิบสองไปลงคลองเกิดไฮ้ ยาว ๑,๗๕๐ เมตร
- บางเตย เป็นคลองย ไหลจากเขาเกิดหนีไปออกอ่าวบางเตย ยาว ๒,๐๖๐ เมตร
- บางแปย เป็นคลอง ไหลจากเขาพระแทวไปออกอ่าวบางโรง ยาว ๕,๗๐๐ เมตร
- บางโรงย เป็นคลองย ไหลจากบ้านตุมเพลาะไปออกอ่าวบางโรง ยาว ๓,๘๐๐ เมตร
- ย บางหนวย เป็นคลองย ไหลจากเขาพาราไปต่อคลองอ่าวกุ้ง ยาว ๔,๘๐๐ เมตร
- ย บางเหนียวดำย เป็นคลองย ไหลจากเขาบางเหนียวดำไปจดคลองเกาะแก้ว ยาว ๓,๗๕๐ เมตร
- ย ปากบางย เป็นคลองไหลจากเขานาคาเลไปออกอ่าวกมลา ยาว ๓,๕๐ เมตร
- ย ป่าคลองย เป็นคลอง ไหลจากเขาพระแทวไปออกอ่าวบางโรงย ยาว ๓,๘๐๐ เมตร
- ย ป่าตองย เป็นคลอง ในตำบลป่าตองย ไหลจากเขาหัวและเขาไม้เท้าสิบสอง ไปออกอ่าวป่าตองด้านทิศใต้ย ยาว ๓,๓๕๐ เมตร
- ย พมาหลุย เป็นคลองในตำบลสาครย ไหลจากเขาตาเกลี้ยงไปออกอ่าวปอ อ่าวทุ่งหนูย ด้านทิศ ตะวันตกของหาดในยางย ยาว ๕,๓๕๐ เมตร
- ย พังย เป็นคลอง ไหลจากคลองบางโจและคลองถลางไปต่อคลองกะลา ยาว ๔,๑๐๐ เมตร

ไฟไหม้ เป็นคลองในตำบลคลองย ไหลจากเขาไผ่แมนไปออกอ่าวคลอง ยาว ๔,๙๐๐ เมตร
ผักฉืดย เป็นคลองไหลจากเขาถ้ำตาอินไปออกอ่าวท่าเรือ ยาว ๖,๑๕๐ เมตร
ยะใหญ่ เป็นคลอง ไหลจากเขาพลูเรือไปออกอ่าวหาดในหาน ยาว ๓,๒๕๐ เมตร
ยะน้อย เป็นคลอง ในตำบลราไวย์ ยาว ๑,๐๐๐ เมตร ไหลจากควนพรหมเทพไปออกหาดยะน้อย
วูย เป็นคลอง ไหลจากเขาเจาะตราไปรวมกับคลองบางเหนียวดำ เป็นต้นคลองท่าเรือ ยาว ๒,๕๐๐ เมตร
สวนมะพร้าว เป็นคลองในตำบลไม้ขาว ไหลจากเขากันบางคูกไปต่อคลองบ้านหยัด ยาว ๖,๒๕๐ เมตร
ไสยวนย เป็นคลอง ไหลจากเขาพลูเรือไปออกอ่าวคลองด้านทิศใต้ ยาว ๓,๐๐๐ เมตร
เหรียญ เป็นคลองในตำบลเทพกระษัตรี ไหลจากเขาตากลิ้งไปยังคลองกลาง ยาว ๗,๖๐๐ เมตร
อ่าวกุงย เป็นคลอง ในตำบลปากคลอง ไหลต่อจากคลองบางหนาวไปออกอ่าวกุงย ยาว ๒,๐๐๐ เมตร
ย กะทู้ ชื่อธารน้ำตกในตำบลกะทู้ ไหลจากเขาหัวและเขาบางเหนียวดำ แหล่งน้ำชุ่มเหมือง

แหล่งน้ำในจังหวัดภูเก็ต นอกจากแหล่งน้ำตามธรรมชาติ คือ คลองย แม่น้ำย หนองน้ำ แล้วภูเขายังมีแหล่งน้ำที่เป็นชุ่มเหมืองเก่าที่เกิดจากท่าเหมืองดีบุกในอดีต แหล่งน้ำเหล่านี้ คือ เป็นแหล่งน้ำที่สำคัญมากในปัจจุบันเพราะภูเก็ตไม่มีแหล่งน้ำธรรมชาติขนาดใหญ่โดยเฉพาะแม่น้ำ นอกจากนี้ ย ย ย ลำคลองสายสั้น ๆ ในขณะที่ชุ่มเหมืองมีการกระจายอยู่ทั่วทั้งจังหวัด แหล่งน้ำชุ่มเหมืองที่ปรากฏอยู่ในภูเก็ตมีทั้งที่มีผู้ครอบครอง และไม่มีผู้ครอบครอง บางชุ่มยังมีน้ำจืด จากการสำรวจและเก็บข้อมูลปัจจุบันมีทั้งหมด ๑๑๓ ย ชุ่มย โดยแบ่งออกเป็นเขตอำเภอ ดังนี้

๑. ชุ่มเหมืองในเขตอำเภอเมืองทั้งหมด ๔๙ ย ชุ่มย คิดเป็นพื้นที่มากกว่า ๑,๐๖๗,๐๐๐ ย ตารางเมตร ปริมาณความจุของน้ำ ๑๒,๐๒๒,๕๐๐ ลูกบาศก์เมตร ย ย (ไม่มีข้อมูลที่ชัดเจน ๙ ชุ่มย) ชุ่มเหมืองที่มีพื้นที่มากที่สุดไม่มีชื่อที่แน่ชัด หมายเลขชุ่มเหมืองย A๘ มีพื้นที่ ๙๔,๐๐๐ ย ตารางเมตร ปัจจุบันใช้ในการประปาภายในวัด ส่วนชุ่มเหมืองที่มีความจุของน้ำได้มากที่สุดคือ ย ชุ่มเหมืองบริษัทเกียนหงวน จำกัด หมายเลขชุ่มเหมืองย A๒ ความจุของน้ำ ๑,๐๖๕,๐๐๐ ลูกบาศก์เมตร ปัจจุบันให้เขา
๒. ชุ่มเหมืองในเขตอำเภอดงมีทั้งหมด ๓๐ ชุ่มย คิดเป็นพื้นที่มากกว่า ๑,๓๖๐,๐๐๐ ย ตารางเมตร ปริมาณความจุของน้ำ ๒๕,๙๙๙,๔๕๐ ย ลูกบาศก์เมตร ย (ไม่มีข้อมูลที่ชัดเจน ๕ ย ชุ่มย) ชุ่มเหมืองที่มีพื้นที่มากที่สุดคือ ชุ่มเหมืองบ้านลากูนย ๒ หมายเลขชุ่มเหมืองย B๒๙ มีพื้นที่ ๓๖๑,๒๗๐ ตารางเมตร ชุ่มเหมืองบ้านลากูน ๓ หมายเลขชุ่มเหมืองย B๓๐ ย มีพื้นที่เท่ากับชุ่มเหมืองบ้านลากูนย ๒ ทั้งสองชุ่มมีปริมาณความจุของน้ำชุ่มละ ๘,๑๒๘,๕๗๕ ย ลูกบาศก์เมตร เท่ากัน ปัจจุบันใช้ในธุรกิจโรงแรมเครือดุสิตในจังหวัดภูเก็ต
๓. ชุ่มเหมืองในเขตอำเภอกะทู้ทั้งหมด ๓๔ ย ชุ่มย คิดเป็นพื้นที่มากกว่า ๑,๐๖๖,๗๐๐ ตารางเมตร ปริมาณความจุของน้ำ ๑๑,๑๘๑,๒๕๐ ลูกบาศก์เมตร (ไม่มีข้อมูลที่ชัดเจน ๓ ชุ่มย) ชุ่มเหมืองที่มีพื้นที่มากที่สุดคือ ชุ่มเหมืองสนามกอล์ฟเซ็นจูรี่ วิลล์ ๑ หมายเลขชุ่มเหมือง C๑๓ ย มีพื้นที่ ๑๘๗,๐๐๐ ตารางเมตร ปัจจุบันใช้ประโยชน์ในสนามกอล์ฟเซ็นจูรี่ วิลล์ ส่วนชุ่มเหมืองที่มีปริมาณความจุของน้ำมากที่สุดคือ ชุ่มเหมืองนายบันลือ ๒ หมายเลขชุ่มเหมืองย C๑๒ ย ความจุ ๑,๗๑๐,๐๐๐ ย ลูกบาศก์เมตร ปัจจุบันขายน้ำให้เทศบาลใช้การใช้ประโยชน์จากชุ่มเหมือง

การใช้ประโยชน์จากน้ำในชุ่มเหมืองมีหลายรูปแบบ เช่น การสูบน้ำมาใช้ในการประปา ใช้ในการเกษตร ใช้ในการปศุสัตว์ ใช้ในการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ เป็นต้น และยังมีชุ่มเหมืองที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์อีกหลายชุ่มย โดยเฉพาะชุ่มเหมืองในเขตอำเภอเมืองมีประมาณ ๒๒ ย ชุ่มย นอกจากนี้ยังมีชุ่มเหมืองบางชุ่มยได้ถูกถมเพื่อการก่อสร้างต่าง ๆ โดยเฉพาะการปรับพื้นที่เพื่อสร้างหมู่บ้านจัดสรรและสนามกอล์ฟ นอกจากนี้ใช้ประโยชน์ในการอุปโภค บริโภคแล้วยังมีชุ่มเหมืองหลายชุ่มยที่นำมาใช้ประโยชน์ทางด้านการเกษตรในการเปลี่ยนสภาพจากชุ่มเหมืองมาเป็นบ่อเลี้ยงกุ้ง รวมทั้งนำมาใช้ในการเลี้ยงสัตว์เช่นการเลี้ยงสุกร เลี้ยงสุนัข เป็นต้น บางชุ่มเหมืองอยู่ในสภาพใช้การไม่ได้เนื่องจากที่ตะกอนทับถมจนกลายเป็นเลน

ที่มา :- ย ย

๑. ที่ทำการโครงการชลประทานภูเก็ต
๒. อักษรานุกรมภูมิศาสตร์ภูเก็ต ของ ผศ.สมหมาย ปิ่นพุทธศิลป์